

บทที่ 3

ความเป็นมาและปัญหาของพรรคการเมืองไทย

ความเป็นมาของพรรคการเมืองไทย¹

พรรคการเมืองไทยถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับวิธีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งดำเนินอย่างขาดช่วง ไม่สม่ำเสมอตามความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนอกแนวทางประชาธิปไตย ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 7 ระยะด้วยกันคือ

1. พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475

ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงคิดเมืองจำลองเพื่อทดลองการปกครองประชาธิปไตยขึ้น และทรงให้มีพรรคการเมืองชื่อ โบว์น้ำเงิน ซึ่งมีท่านราม ฤกษ์ (ร.6) เป็นหัวหน้าพรรคและพรรคการเมืองชื่อ โบว์แดง ซึ่งมีพลเอกเจ้าพระยารามราชนพเป็นหัวหน้าพรรค ทั้งสองพรรคนี้ได้รับการจัดตั้งขึ้นในลักษณะการจำลองใช้ มิได้มีความหมายเป็นพรรคการเมืองโดยแท้จริง การจำลองพรรคการเมืองทั้งสองนี้ได้ใช้ในเมืองทดลองเช่นกัน คือ เมืองดุสิตธานี การทดลองใช้เหล่านี้มิได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนและใช้อยู่ในระยะนาน เพียงชั่วครู่ยังไม่นานก็เลิกไป

2. พรรคการเมืองระยะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475- 2498

คณะราษฎรซึ่งประกอบด้วยคณะบุคคลทั้งข้าราชการทหาร ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เมื่อจัดระเบียบการปกครองแล้ว คณะราษฎรได้เปลี่ยนรูปมาเป็นสมาคมคณะราษฎรโดยจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายและการดำเนินงานมีลักษณะเหมือนพรรคการเมืองทุกประการ จึงพอจะเรียกสมาคมนี้ว่า เป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของประเทศไทยในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ยังไม่ใช้ชื่อว่า พรรคการเมือง เพราะคำว่าพรรคการเมืองยังเป็นคำใหม่อยู่ และผู้นำในระยะนี้เกรงว่าถ้าใช้ชื่อ พรรคการเมืองจะมีผู้ตั้งพรรคขึ้นแข่งขันกัน

---

¹ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูต, เอกสารการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2529), หน้า 172-185.

คณะราษฎรเป็นพรรคการเมืองพรรคเดียวในระยะนี้ แม้ว่าจะได้มีกลุ่มทางการเมืองซึ่งเรียกตนเองว่า คณะชาติ ได้ยื่นขอจดทะเบียนตั้งสมาคมต่อรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา เพื่อเข้ามาทำหน้าที่เสมือนพรรคฝ่ายค้าน แต่ก็ถูกปฏิเสธจากรัฐบาล โดยอ้างว่าบ้านเมืองอยู่ในความไม่สงบเรียบร้อยไม่สมควรให้จัดตั้ง ทำให้ไม่อาจจัดตั้งขึ้นได้ คณะราษฎรจึงบริหารประเทศในนามของรัฐบาลกระทั่งแตกแยกกันเองจากสาเหตุการเสนอเข้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) การแตกแยกครั้งนี้คณะราษฎรได้แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. กลุ่มพระยามโนปกรณนิติธาดา มีผู้นำฝ่ายทหารที่สนับสนุน คือ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช
2. กลุ่มหลวงประดิษฐมนูธรรม มีผู้นำฝ่ายทหารที่สนับสนุนคือ พ.อ.พระยาพหลพล-ยุหเสนา

เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้เกิดรัฐประหารในประเทศไทยอีกครั้งโดยมี พ.ท. หลวงพิบูลสงคราม และ น.ท.หลวงศุภชลาศัย ร.น. เป็นหัวหน้า ผลก็คือ พระยามโนปกรณนิติธาดา ยอมลาออกจากตำแหน่งประธานคณะกรรมการคณะราษฎร พระยาพหลพลยุหเสนา จึงเข้าจัดตั้งรัฐบาล ต่อมาเมื่อพระยาพหลฯ วางมือจากการเมือง กลุ่มผู้สนับสนุนพระยาพหล-ยุหเสนาก็เกิดแตกแยกกันเป็น 3 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายสนับสนุน พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม
2. ฝ่ายสนับสนุนหลวงประดิษฐมนูธรรม
3. ฝ่ายสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์

ดังนั้น ในระยะนี้แม้จะมีสมาคมคณะราษฎรซึ่งดำเนินงานในลักษณะเดียวกับพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว แต่การเมืองเป็นไปในลักษณะของการช่วงชิงอำนาจของผู้นำ คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

3. พรรคการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2489 - 2498

นับตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 -2488) ประเทศไทยมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวคือ คณะราษฎรเท่านั้น

ต่อมามีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 หลวงประดิษฐมนูธรรม มีความประสงค์จะให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาแข่งขันกันได้ในการเมือง และเป็นผู้หนึ่งที่อิทธิพลและแนวความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้

ก็สามารถทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2489 มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง กล่าวคือ ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิ และเสรีภาพ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามมาตรา 14 ได้บัญญัติไว้ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย ทรัพย์สินและการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมที่สาธารณะ การจัดตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับแห่งกฎหมาย" จึงมีกลุ่มบุคคลจำนวนมากได้ก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อส่งผู้สมัครลงแข่งขันในการเลือกตั้งที่จะจัดให้มีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นในระบอบนั้นก็ยังไม่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองรองรับอย่างเป็นทางการ (formal) แต่อย่างใด พรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นในช่วงประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ได้แก่²

1. **พรรคก้าวหน้า** นับเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกที่ตั้งขึ้นในสมัยนั้น โดยมี.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกที่ร่วมก่อตั้งพรรคส่วนใหญ่จะเป็นนักการเมืองที่มีความคิดเห็นตรงกันข้ามกับคณะราษฎร และหลายคนเป็นอดีตนักโทษนักการเมืองที่ถูกจับกุมคุมขัง และถูกเนรเทศไปอยู่ตามเกาะต่าง ๆ และได้รับการปลดปล่อยออกมาในสมัยรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกที่ร่วมก่อตั้งพรรคก้าวหน้า ได้แก่ นายสอ เศรษฐบุตร นายสุวิชัย พันธุ์เศรษฐ์ พระยาสุรพันธ์เสนี ดร.โชติ คุ้มพันธ์ ม.ร.ว.นิมิตร มงคลนวัตน์ เป็นต้น แนวนโยบายของพรรคก้าวหน้าส่วนใหญ่เป็นแนวความคิดแบบเสรีนิยม (liberal) ต่อมาได้ยุบพรรคออกไปรวมกับพรรคประชาชนตั้งเป็นพรรคประชาธิปไตยร่วมกับนายควง อภัยวงศ์

2. **พรรคสหชีพ** จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มลูกศิษย์นายปรีดี พนมยงค์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองและบรรดาสมาชิกเสรีไทยส่วนหนึ่งรวมทั้งสมาชิกคณะราษฎรบางคนด้วยแต่งตั้งให้นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคนี้ได้แก่ นายสงวน ตุลารักษ์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง นายเตียง ศิริขันธ์ นายทอง ก็นธธรรม ดร.ทองเปลว ชลภูมิ พรรคนี้มีนโยบายเน้นหนักไปทางด้านระบบสังคมนิยม (socialism) และมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์

3. **พรรคแนวรัฐธรรมนูญ** มีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกพฤษภาและสมาชิกกลุ่มเสรีไทย ที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ แต่ไม่เข้าเป็นสมาชิกพรรคสหชีพ เพราะไม่เห็นด้วยกับนโยบายสังคมนิยมของพรรคสหชีพ

²ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย, และ กนก วงษ์ตระหง่าน, คู่มือการเมืองไทย : 2475 - 2525 - ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด, 2526), หน้า 284-287.

4. **พรรคประชาธิปไตย** มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค เกิดจากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายตรงข้ามกับนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อให้ความสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ หลังจากออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะแพ้คะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎรพรรคนี้มีนโยบายทางด้านเสรีนิยมกึ่งอนุรักษนิยม (conservative)

5. **พรรคประชาชน** แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปไตย เนื่องจากมีความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปไตย จากกรณีการคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างของจังหวัดสมุทรปราการ มีนายเลียง ไชยกาล เป็นหัวหน้าพรรค และมีสมาชิกพรรคสหชีพ และแนวรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่งมาร่วมด้วย โดยมีนโยบายแบบเสรีนิยม

6. **พรรคอิสระ** เป็นกลุ่ม ส.ส.อิสระกลุ่มเล็ก ๆ ประกอบด้วย นายวิจิตร ลูกลิตานนท์ ร.ท. ประเสริฐ สดบรรทัด นายเสวต เปี่ยมพงษ์สานต์ นายธรรมบุญ เทียนเงิน นายसानนท์ สายสว่าง นายสุจิตร์ หิรัญพุกฤษ มีนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทางการเมือง

พรรคการเมืองต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจมีบทบาททางการเมืองเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ เพราะเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2490 คณะรัฐประหารซึ่งนำโดย พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ (หลวงชำนาญยุทธศาสตร์) นาวาอากาศเอกกาล กาจสงคราม (หลวงกาจสงคราม) และ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ ก็ทำการยึดอำนาจการเมืองการปกครอง แม้จะไม่มีประกาศยกเลิกพรรคการเมือง แต่ก็มีผลทำให้พรรคการเมืองที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ต้องสลายตัวไป เพราะตัวนายปรีดี พนมยงค์ ได้ลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่ยังนอกประเทศ ทำให้ผู้สนับสนุนต้องขาดหัวหน้าที่สำคัญไป

หลังการรัฐประหาร ก็มีการก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาอีกจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพรรคที่ให้การสนับสนุน จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นส่วนใหญ่เพราะถูกทหารครอบงำเรื่องการใช้อำนาจเด็ดขาดเพียงสถาบันเดียว พรรคการเมืองเหล่านั้นได้แก่

1. **พรรคธรรมาธิปไตย** มีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นหัวหน้าพรรค นายเปี่ยม ปุณโชติเป็นเลขาธิการพรรค มีนโยบายเน้นหนักในเรื่องชาตินิยม แต่ก็ยังเป็นเพียงพรรคเล็ก ๆ มีสมาชิกอยู่ไม่กี่คน จึงไม่มีบทบาททางการเมืองมากนัก

2. **พรรคชาติสังคมประชาธิปไตย** สมาชิกส่วนใหญ่มาจากคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 หัวหน้าพรรคคือ พล.ท. บัญญัติ เทพหัสดินทร์

3. **พรรคกสิกร** มีนายวรการ บัญชา ส.ส. จังหวัดเชียงราย ซึ่งถูกระบุว่า ร่วมกับ พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้เงินสนับสนุนคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นหัวหน้าพรรคแต่พรรคนี้ก็มีสมาชิกจำนวนไม่มาก

4. สหพรรค มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค ก่อตั้งขึ้นหลังจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กลับเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2492 สมาชิกส่วนใหญ่มาจากพรรคประชาชน และพรรคประชาธิปไตย พรรคนี้มีนโยบายเน้นหนักในเรื่องชาตินิยม และถ่วงดุลย์กับพรรคประชาธิปไตยซึ่งเข้มแข็งมากในฐานะฝ่ายค้านขณะนั้น

ต่อมาเมื่อ 21 มิถุนายน 2494 ได้เกิดกบฏแมนฮัตตัน โดยกลุ่มทหารเรือจับตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ไปควบคุมไว้บนเรือศรีอยุธยา รัฐบาลทำการปราบปรามกลุ่มกบฏอย่างรุนแรง และเหตุการณ์นี้นำไปสู่การรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน 2494 ซึ่งเป็นกลุ่มนายทหารกลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มรัฐประหาร พ.ศ. 2490 นั้นเอง มีประกาศห้ามชุมนุมทางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองดังกล่าวมาทั้งหมดข้างต้นต้องสลายตัวไปหรือไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้

โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่าพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นมาทั้งหมดในช่วงนี้ มักเกิดจากการรวมกลุ่มกันของบรรดานักการเมืองในรัฐสภา และสมาชิกของกลุ่มคณะราษฎร เพื่อให้การสนับสนุนนำทางการเมืองคนสำคัญในขณะนั้น ซึ่งได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ นายควง อภัยวงศ์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม การรวมกลุ่มกันก็เพื่อแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะตัวมากกว่าจะเป็นการร่วมแนวนโยบายหรืออุดมการณ์ทางการเมืองพรรคจึงมีโครงสร้างแบบหลวม ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลอยู่เสมอ พรรคการเมืองส่วนใหญ่ไม่มีการพัฒนาการที่ต่อเนื่อง และมักจะก่อตั้งเป็นพรรคเฉพาะกิจมากกว่าการจัดตั้งแบบมีอุดมการณ์ (ideologies) ทางการเมือง มีการยุบเลิกพรรคได้ง่ายเมื่อสมาชิกถอนตัวออกจากพรรค ในช่วงปี พ.ศ. 2489-2498 มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมากขึ้น มีการเลือกตั้งทั่วไป 3 ครั้ง มีรัฐบาลบริหารประเทศ จำนวน 10 ชุด กลุ่มทหารทำการรัฐประหารเข้ายึดอำนาจ และก่อการกบฏรวมถึง 7 ครั้งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ระบบพรรคการเมืองของประเทศไทยไม่มีการพัฒนาที่เหมาะสม

4. พรรคการเมืองภายใต้ พ.ร.บ. พรรคการเมืองปี พ.ศ. 2498

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 นับเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรกของประเทศไทย จึงได้เกิดมีพรรคการเมืองมากมายในช่วงปี พ.ศ. 2498-2501 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดพรรคการเมืองที่สำคัญ 2 พรรคคือ พรรคประชาธิปไตย และพรรคเสรีมนังคศิลา การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างพรรคต่างๆ เป็นไปอย่างเข้มข้นรุนแรงจนเกิดรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2501 พรรคต่าง ๆ จึงหมดบทบาทกิจกรรมทางการเมืองลงไป

จากปี พ.ศ. 2494 ถึง พ.ศ. 2498 คณะรัฐประหารยังมีอำนาจเต็มในการครอบงำทางการเมืองอยู่มาก พรรคการเมืองจึงไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นในช่วงนี้ จอม ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปดูงานยังต่างประเทศรอบโลก ได้แนวความคิดเกี่ยวกับการมีพรรคการเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้วว่า มีผลดีทางการเมืองมากกว่าที่ไม่พรรคการเมือง จึงได้

เสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองต่อสภาผู้แทนราษฎร และได้รับอนุมัติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายในเดือนกันยายน พ.ศ. 2498 และปรากฏว่ามีกลุ่มคนรวมตัวขอจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองมากถึง 23 พรรค และจัดตั้งเพิ่มจนถึงปี พ.ศ. 2501 รวมแล้ว 30 พรรคด้วยกันในที่นี้จะขอล่าวเฉพาะพรรคการเมืองที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองบางพรรคเท่านั้น ส่วนพรรคการเมืองที่มีบทบาททางการเมืองน้อยมาก จะกล่าวพอเป็นสังเขปเท่านั้น โดยจะกล่าวแยกเป็นสองช่วงดังนี้คือ

ก. พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ที่สำคัญได้แก่

1. พรรคเสรีมนังคศิลา ก่อตั้งและจดทะเบียนเมื่อ 29 กันยายน 2498 โดยมีบุคคลที่สำคัญ คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการ พรรคนับว่าเป็นพรรคการเมืองใหญ่ และมีความสำคัญมากที่สุดในขณะนั้น เพราะเป็นพรรคฐานของรัฐบาลที่มี ส.ส.อยู่ในสังกัดมากที่สุด นโยบายของพรรคที่สำคัญก็เช่นเดียวกับนโยบายที่รัฐบาลใช้ในการบริหารประเทศ ที่ประกาศเป็นนโยบาย คือ ด้านเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม และนโยบายทางการเมืองที่ยึดแบบประชาธิปไตย

2. พรรคประชาธิปไตยเป็นกลุ่มเดิมที่ตั้งพรรคขึ้นมาในช่วงปี พ.ศ. 2489-2494 ครั้งนี้ นายควง อภัยวงศ์ ยังดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคเหมือนเดิม นายใหญ่ ศวิตชาติ เป็นเลขาธิการพรรค สมาชิกคนอื่น ๆ ได้แก่ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายฟอง สิทธิธรรม หลวงอัคนาบุรุษ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทหารเรือที่ต้องออกจากราชการเพราะกรณีกฎแมนฮัตตันเข้าร่วมด้วยเช่น พล.ร.ต.ทหาร ขำหิรัญ พล.ร.ต.ชลิต กุลกำธร พล.ร.ต.แชน บัจจุสานนท์ เป็นต้น พรรคนี้นโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม และส่งเสริมเสรีภาพส่วนบุคคล นับว่าเป็นพรรคฝ่ายค้านที่เข้มแข็งมากที่สุดในช่วงเวลานั้น

3. พรรคเสรีประชาธิปไตย มีนายเมธ รัตนประสิทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรคและสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งปี 2495 เช่น นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ นายประสิทธิ์ จุลละเทศ เป็นต้น มีแนวนโยบายโน้มเอียงไปในทางสังคมนิยมเสรีในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้รับเลือกตั้ง 11 คน เป็นอันดับสามรองจากพรรคเสรีมนังคศิลา และพรรคประชาธิปไตย แต่การเลือกตั้งทั่วไป 12 ธันวาคม 2500 ลดลงเหลือ 5 คน

4. พรรคเศรษฐกิจ มีนายเทพ โชติณัฐิต เป็นหัวหน้าพรรค นายแคล้ว นรปติ เป็นเลขาธิการพรรค นายทิม ภูริพัฒน์ เป็นรองหัวหน้าพรรค ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2498 เป็นความพยายามที่จะรวบรวมนักการเมืองไทยในพรรคสหชีพที่ยังหลงเหลืออยู่ให้เกิดความต่อเนื่องในบทบาทของกระบวนการสังคมนิยมในสภา พรรคนี้นจึงมีนโยบายเน้นหนักไปในด้าน

สังคมนิยม ในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้รับเลือกตั้ง 9 คน การเลือกตั้งทั่วไป 15 ธันวาคม 2500 ได้รับเลือกตั้ง 6 คน

5. พรรคธรรมมาธิปไตย ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2498 มี ร.ต.อ. เปี่ยม บุญยโชติ เป็นหัวหน้าพรรค นายล้วน เวลชาลีกันนท์ เป็นเลขาธิการพรรค มีนโยบาย สนับสนุน จอมพล ป.พิบูลสงคราม และเคยจัดตั้งมาก่อนครั้งหนึ่งโดยหลวงวิจิตรวาทการ ในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้รับเลือกตั้ง 9 คน แต่ในการเลือกตั้ง 12 ธันวาคม 2500 ไม่ได้ส่งสมาชิกลงสมัคร

พรรคอื่น ๆ นอกจากนี้เป็นพรรคขนาดเล็ก ไม่มีบทบาททางการเมืองมากนัก บางพรรค ก็ไม่ส่งสมาชิกลงสมัคร บางพรรคส่งสมัครแต่ไม่ได้รับเลือกตั้ง พรรคต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ได้แก่ พรรคชาวนา พรรคสังคมประชาธิปไตย พรรคกรรมกร พรรคสงเคราะห์อาชีพและการกุศล พรรคชาตินิยม พรรคสหภาราตร พรรคสังคมนิยม พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ค พรรคชาติประชาธิปไตย พรรคหนุ่มไทย พรรคราษฎร พรรคสหพันธ์เกษตรกรพรรคคนดี พรรคอิสระ พรรคประชาชน พรรคศรีอริยเมตไทย พรรคไทยมุสลิม พรรคสยามประเทศ รวมแล้ว 23 พรรค

5. พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในช่วงหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500

เนื่องจากปรากฏว่าในการเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 ได้มีการใช้อิทธิพลทางการเมืองทำการทุจริตในการเลือกตั้งเพื่อช่วยเหลือผู้สมัครของพรรคเสรีมนังคศิลาซึ่งเป็น พรรครัฐบาล ส่งผลให้เกิดกระแสการต่อต้านจากประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรุงเทพมหานคร ประกอบกับเกิดการแตกแยกระหว่างผู้นำภายในพรรคเสรีมนังคศิลาเอง ด้วย คือ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ลูกน้องคนสนิทของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม หัวหน้า พรรคกับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งกำลังได้รับความนิยมยกย่องจากประชาชน และในที่สุด จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็โอกาสนำกลุ่มคณะทหาร ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2500 ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องหลบหนีออกนอกประเทศ และ พรรคเสรีมนังคศิลา ก็แตกแยกและอ่อนแอลง การรัฐประหารครั้งนี้ไม่ได้มีประกาศยุบเลิกพรรค การเมือง แต่ประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ในวันที่ 15 ธันวาคม 2500 และในช่วงก่อน การเลือกตั้งครั้งนี้ กลุ่มของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และกลุ่มนักการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ก็ได้จัดตั้ง พรรคการเมืองขึ้นใหม่รวม 7 พรรค คือ พรรคสหภูมิ พรรคขบวนการสหพันธ์รัฐสภาคนนิยม พรรคอิสาน พรรคชาติสังคม พรรคปิฎกภูมิ พรรคประชาราษฎร์ และพรรคสหพันธ์ประชาธิปไตย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับพรรคบางพรรคดังนี้คือ

1. **พรรคสหภูมิ** เนื่องจากภายในพรรคเสริมนั่งคิลานัน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ สามารถยึดอำนาจส่วนใหญ่ไว้ได้ ประกอบกับความขัดแย้งกันเองระหว่างพล ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้จอมพลสฤษดิ์ หาทางจัดตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มตัวเองขึ้นมา พรรคสหภูมิจึงเป็นพรรคที่เกิดจากกลุ่มผู้สนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และมาจากพรรคเสริมนั่งคิลานันส่วนหนึ่งด้วย พรรคนี้เป็นพรรครัฐบาลและถือได้ว่าเป็นพรรคทหาร เพราะทหารมีบทบาทสำคัญในพรรคนี้ในตอนแรกนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์เป็นหัวหน้าพรรค นายสงวน จันทรสาขา ซึ่งเป็นน้องชายของ จอมพลสฤษดิ์ เป็นเลขาธิการพรรค

2. **พรรคชาติสังคม** มาจากการรวมตัวของสมาชิกพรรคสหภูมิและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาล และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าไว้ในพรรคเดียว พรรคนี้ก่อตั้งพลังการเลือกทั่วไป 15 ธันวาคม 2500 เพียงไม่กี่วัน มีนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ เป็นหัวหน้าพรรค พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นรองหัวหน้าพรรค พลโทประภาส จารุเสถียร เป็นเลขาธิการพรรค นายสงวน จันทรสาขา เป็นผู้ช่วยเลขาธิการพรรค ในระยะต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค

พรรคอื่น ๆ อีก 5 พรรค ไม่ปรากฏว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาแต่อย่างใด ถือว่าเป็นพรรคการเมืองเล็ก ๆ แทบไม่มีบทบาททางการเมืองเลย

อย่างไรก็ตาม เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะนายทหารกลุ่มหนึ่งทำการรัฐประหารยึดอำนาจในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 พรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2498-2500 ก็ถูกยุบเลิกไปหมดสิ้น และห้ามชุมนุมทางการเมืองด้วย ตามคำสั่งของคณะปฏิวัติ จึงใช้อำนาจเด็ดขาดสูงสุดในช่วงปี พ.ศ.2501-2511

6. พรรคการเมืองภายใต้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511

จากช่วงปี พ.ศ. 2501-2511 ซึ่งคณะรัฐประหารกลุ่มของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจ และจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศสืบต่อมาจนถึงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรจอมพลประภาส จารุเสถียร พรรคการเมืองไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นมาได้แต่อย่างใด แต่กลุ่มนักการเมืองเก่าที่เสียอำนาจและเสียผลประโยชน์ทางการเมือง ตลอดจนนักวิชาการนิสิต นักศึกษา และประชาชน ที่เล็งเห็นความสำคัญของพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย ก็เริ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนธรรมนูญการปกครองประเทศซึ่งใช้อยู่ในขณะนั้น กระแสการเรียกร้องดังกล่าวทำให้รัฐบาลจอมพลถนอมกิตติขจร ต้องประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2511 ซึ่งใช้เวลาร่างยาวนานที่สุด กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ยินยอมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ พรรคการเมืองเก่าจึงเกิดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และมีกลุ่มนักการเมืองทั้งใหม่และเก่าร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นกว่าสิบพรรค

อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มกันจัดตั้งพรรคการเมืองในช่วงนี้ก็มีลักษณะไม่แตกต่างกันไป จากสมัยก่อน ๆ มากนัก กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มกันของผู้ที่หวังผลประโยชน์ส่วนตัว และเพื่อต่อกรหรือเรียกร้องในทางการเมืองมากกว่าการรวมตัวกันด้วยแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางเดียวกัน พรรคการเมืองในสมัยนี้ตั้งขึ้น 2 ช่วงเวลา คือ ก่อนการเลือกตั้งทั่วไป 10 กุมภาพันธ์ 2512 และหลังการเลือกตั้งทั่วไป 10 กุมภาพันธ์ 2512 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. พรรคสหประชาไทย มีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าพรรค พล.อ.ประภาส จารุเสถียร นายพจน์ สารสิน พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ เป็นรองหัวหน้าพรรค พล.อ.ท.วี จุลละทรัพย์ เป็นเลขาธิการพรรค พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา พล.ท.แสวง เสนาณรงค์ พล.ต.ท.พิชัย กุลละวณิช เป็นรองเลขาธิการ ส่วนใหญ่สมาชิกพรรคมาจากพรรคสหภูมิเดิม โดย จอมพลถนอมรวมรวมกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลก่อตั้งเป็นพรรคขึ้น สมาชิกภายในพรรคส่วนใหญ่แยกกัน ออกเป็นกลุ่ม ๆ สนับสนุนผู้นำของแต่ละกลุ่มคือกลุ่มของ พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา กลุ่มของ พล.อ.ประภาส จารุเสถียร กลุ่มของ จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นต้น มีการแย่งชิงตำแหน่งรัฐมนตรีจนเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในพรรค

2. พรรคประชาธิปไตย เป็นนักการเมืองกลุ่มเดิมจากปี พ.ศ. 2489 เป็นส่วนใหญ่ ครั้งนี้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค เพราะ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคคนเก่าได้ถึงแก่กรรม คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นรองหัวหน้าพรรคนายใหญ่ ศิวตชาติ เป็นเลขาธิการ ซึ่งต่อมลาออกจากพรรค นายธรรมบุญ เทียนเงินเป็นเลขาธิการพรรคแทน นอกจากนี้ก็มีคนรุ่นใหม่เข้ามาสู่พรรคประชาธิปไตยเป็นจำนวนมากด้วยในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2512 พรรคประชาธิปไตยได้รับเลือกตั้ง 54 คน รองจากพรรคสหประชาไทย จึงได้รับเลือกตั้งมากที่สุด 76 คนพรรคประชาธิปไตยเป็นพรรคฝ่ายค้านและมีบทบาทเข้มแข็งในรัฐสภา

3. พรรคแนวร่วมประชาธิปไตย มี ดร.ไพฑูรย์ เครือแก้ว เป็นหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรค นายบุญเย็น วอทอง พ.ต.สมาน ทองอร่าม เป็นรองหัวหน้าพรรคนับเป็นพรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวกันของนักการเมืองหน้าใหม่และปัญญาชนในสมัยนั้น

4. พรรคร่วมเศรษฐกิจ มีนายเทพ โชติณัฐิต เป็นหัวหน้าพรรค นายพรชัย แสงซัจจ์ เป็นเลขาธิการพรรค นายแคล้ว นรปติ นายสุเทพ สัตตะกุล นายวิศิษฐ์ ศรีภัทรา เป็นรองหัวหน้าพรรค ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2511 เป็นพรรคที่มิโนบายไปในทางสังคมนิยม ส่วนใหญ่มาจากพรรคเศรษฐกิจในยุคก่อน

นอกจากนี้ก็มีพรรคประชาชนซึ่งมีนายเลียง ไชยกาล เป็นหัวหน้าพรรค พรรคเสรีประชาธิปไตย มีนายจารุบุตร เรืองสุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคสัมมาชีพช่วยชาวนา มีพระช่วงเกษตรศิลปการ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคแรงงาน มีนายเชื้อ กภาพแก้ว เป็นหัวหน้าพรรค

พรรคประชาพัฒนา มี ร.อ.ม.ร.ว. วีระพงษ์ ทองแถม เป็นหัวหน้าพรรค พรรคชาวนาชาวไร้ มีนายไพบุลย์ ตรีชน เป็นหัวหน้าพรรค พรรคอิสระธรรม มีหลวงชัยสภา เป็นหัวหน้าพรรค พรรคสยามใหม่มี พล.ต.กระแส เสนาพลสิทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค และพรรคชาติประชาธิปไตยมี ม.ร.ว. น้ำเพชร เกษมสันต์ เป็นหัวหน้าพรรค

พรรคการเมืองต่างๆที่กล่าวมานี้เป็นพรรคที่ก่อตั้งขึ้นมาก่อนการเลือกตั้ง ส่วนพรรคที่ก่อตั้งหลังการเลือกตั้งทั่วไป 10 กุมภาพันธ์ 2512 ได้แก่

1. พรรคอิสระ มีนายโกศล ไกรฤกษ์เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญธรรม ชุมดวง เป็นเลขาธิการพรรค มาจากกลุ่ม ส.ส. อิสระ ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดในการรวมตัวกันก่อตั้งขึ้น

2. พรรคชาตินิยม มีนายวิมพี วิมลมาตย์ เป็นหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรค

3. พรรคท้องถิ่นก้าวหน้า มี นายชำนาญ ยุวบูรณ์ เป็นหัวหน้าพรรค นางแรม พรหมโมบล บุญยประสพ เป็นเลขาธิการพรรค ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2514

4. พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย มี พ.อ.สมคิด ศรีสังคม เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญเย็น วอทอง เป็นเลขาธิการพรรค จะเห็นว่า หัวหน้าพรรคมาจากพรรคเสรีประชาธิปไตย ส่วนเลขาธิการพรรคมาจากพรรคแนวประชาธิปไตย พรรคนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514

อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองที่ก่อตั้งเพิ่มขึ้นอีก 4 พรรคนี้ ก็ไม่มีบทบาทในการเลือกตั้งมากแต่อย่างใด เพราะเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร พร้อมคณะนายทหารกลุ่มหนึ่งก็ได้เข้ายึดอำนาจทำรัฐประหารได้สำเร็จ และได้ประกาศยุบเลิกพรรคการเมือง และห้ามชุมนุมทางการเมือง พรรคการเมืองจึงสลายตัวไป และไม่มีโอกาสได้แสดงบทบาททางการเมืองต่อมาอีกหลายปี จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ล้มอำนาจเผด็จการของ "คณะราษฎร"

โดยนักศึกษาประชาชนจำนวนมาก ซึ่งเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญโดยเร็ว และพร้อมที่จะมีการเลือกตั้งรัฐบาล ได้จับกุมผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญด้วยข้อหากบฏและจะใช้มาตรา 17 ลงโทษผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญเหล่านี้ จึงได้เกิดการเดินขบวนครั้งใหญ่ขึ้น โดยเริ่มต้นที่ลานโพธิ์ หน้าคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และลุกลามใหญ่โต มีผู้ร่วมเดินขบวนนับเป็นแสน ๆ คน ซึ่งการเดินขบวนครั้งนี้ ได้ทำให้เกิดการปะทะกันขึ้น ระหว่างนิสิตนักศึกษาประชาชนกับทหาร ถึงขั้นนองเลือดในวันที่ 14-15 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเรียกว่า "วันมหาวิปโยค" ในที่สุด จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ได้เดินทางออกนอกประเทศ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 บรรยากาศทางการเมืองไทยก็ได้มีความสดใสขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง อีก ถึงได้ก่อเกิดพรรคการเมืองไทยขึ้นมาอีกครั้ง ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517

ผู้แทนราษฎรในปี 2522 พรรคการเมืองไทยจึงได้ถือกำเนิดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง แต่ในช่วงแรกไม่ได้มีกฎหมายพรรคการเมืองรองรับ พรรคการเมืองในช่วงแรกจึงอยู่ในฐานะ " กลุ่มการเมือง " จนในปี พ.ศ. 2525 จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ทำให้พรรคการเมืองไทยได้เป็นพรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งถึง 47 พรรคด้วยกัน และพรรคการเมืองเหล่านี้ต่างก็เคยมีบทบาทและมีความสำคัญอยู่ก่อนแล้วในช่วง 2517-2519 ได้แก่พรรค กิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปไตย พรรคพลังใหม่ พรรคเกษตรสังคม พรรคธรรมสังคม กล่าวโดยสรุปแล้วในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2522-2524 นี้ เนื่องจากในทางนิตินัยแล้ว ไม่มีพรรคการเมืองแต่ปรากฏว่าได้มีพรรคการเมืองที่จัดขึ้นมามากมายบางพรรคก็เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกผู้แทนราษฎรอิสระบ้าง บางพรรคก็เกิดจากการแยกตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาตั้งพรรคใหม่ เช่น พรรคประชาธิปไตย พรรคแนวมหาชน พรรคสยามประชาธิปไตย พรรคสันติธรรม พรรคการเมืองในช่วงนี้จึงมีจำนวนที่ไม่แน่นอน

หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้ประกาศพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 แล้ว จึงได้มีพรรคการเมืองต่าง ๆ ทั้งเก่าและใหม่มาจดทะเบียนตั้งเป็นพรรคการเมืองทั้งหมด 43 พรรค ซึ่งเป็นพรรคการเมืองพรรคเล็กพรรคน้อยกระจายตัวกัน

พรรคการเมืองทั้งหมดนี้ได้ทำการรณรงค์หาเสียงเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518 ซึ่งปรากฏว่าไม่มีพรรคใดที่ได้เสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส ทั้งหมดคือ 135 จาก 269 คน ทำให้ไม่มีพรรคเดียวที่สามารถเป็นพรรครัฐบาลได้ จึงเป็นรัฐที่ผสมระหว่างหลายพรรคด้วยกัน ซึ่งรัฐบาลผสมที่มีขณะนั้นก็คือ รัฐบาลผสมของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งรัฐบาลมีปัญหาแตกแยกกันภายในพรรคแกนนำ เช่น พรรคประชาธิปไตย เป็นต้น และมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่วุ่นวายสับสนเกิดขึ้นในวงการเมืองไทยจึงเกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินขึ้น โดยการนำของ พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2519 พรรคการเมืองจึงต้องสิ้นสุดลงอีก และทหารได้ให้พลเรือนปกครองประเทศ โดยให้อยู่ภายใต้การนำของ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศสืบต่อมาจนกระทั่งเกิดการปฏิวัติเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2520 โดยการนำของ พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ และหลังจากนี้ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2522 พรรคการเมืองไทย

7. พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นจากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

ปี พ.ศ.2524 ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง 2524 กลุ่มทางการเมืองต่างๆ จึงพากันยื่นขอจดทะเบียนเป็นพรรคการเมือง ในช่วงปี 2524 ถึงก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2526 มีพรรคการเมืองที่ยื่นขอจดทะเบียน ดังนี้คือ³

1. พรรคประชาธิปไตยจดทะเบียนเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2525 โดยเปลี่ยนหัวหน้าพรรคเป็นนายพิชัย รัตตกุล นายเล็ก นานา เป็นเลขาธิการพรรค นายมารุต บุณนาค นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ นายชวน หลีกภัย นายไกรสร ตันติพงศ์ นายขุนทอง ภูผิวเดือน เป็นรองหัวหน้าพรรค

2. พรรคชาติไทย จดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2525 มี พล.ต.ประมาธ อติเรกสาร เป็นหัวหน้าพรรค พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ เป็นรองหัวหน้าพรรค นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นเลขาธิการพรรค

3. พรรคกิจสังคม จดทะเบียนเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2525 มี พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา รักษาการหัวหน้าพรรค ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายทองหยด จิตตวีระ รักษาการเลขาธิการพรรค นายเกษม ศิริสัมพันธ์ ร.ต.อ.สุรัตน์ โอสธานุเคราะห์ นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์เป็นรองหัวหน้าพรรค

4. พรรคประชากรไทย จดทะเบียนวันที่ 26 กรกฎาคม 2525 มีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรค นายสมรรค ศิริจันทร์ เป็นเลขาธิการพรรค มีนายโอพาริก พัคฆาภรณ์ นายสลับ นาคะเสถียร เป็นรองหัวหน้าพรรค

5. พรรคปวงชนชาวไทย จดทะเบียนพรรควันที่ 20 เมษายน 2525 มี ร.อ.สมหวัง ลาส เป็นหัวหน้าพรรค น.พ.ไพศาล สุรพันธ์ไพฑาราม เป็นเลขาธิการพรรค ดร.กมล ชาญเลขา นายเดช ตะละภักดิ์ ร.ต.อานนท์ สุภมิตร ดร.มนู อมาตยกุล เป็นรองหัวหน้าพรรค

6. พรรคพลังใหม่ ร.ต.สมหวัง ศรีชัย เป็นหัวหน้าพรรค นายสุเทพ วงศ์คำแหง เป็นเลขาธิการพรรค น.พ.ประทีป หุตากร นายบุญเรือง ถาวรสวัสดิ์ นางอุบล บุญญชโลธร เป็นรองหัวหน้าพรรค พรรคนี้จดทะเบียนวันที่ 20 สิงหาคม 2525

³ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "วิจารณ์ระบบพรรคการเมืองไทย," วารสารสังคมศาสตร์ 12 (มกราคม 2518), หน้า 15-17.

7. พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย จดทะเบียนพรรควันที่ 16 กันยายน 2525 มาจากการรวมตัวกันของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และพรรคแนวร่วมสังคมนิยม มี พ.อ.สมคิด ศรีสังคม เป็นหัวหน้าพรรค นายแคล้ว นรปติ เป็นเลขาธิการพรรค นายสุธี ภูวพันธ์ นายชาญ แก้วชูใส นายวิจิตร วงษานุกัศน์ เป็นรองหัวหน้าพรรค

8. พรรคประชาเสรี จดทะเบียนพรรควันที่ 8 มกราคม 2525 มี ดร.วัฒนา เขียววิมล เป็นหัวหน้าพรรค น.พ.สมศักดิ์ เศรษฐกร เป็นเลขาธิการพรรค พล.อ.ท.นันท วิสมิตะนันท์ พล.อ.ท.ชลิต จุลโมกษ์ นายประจวบ ช่วยศรี เป็นรองหัวหน้าพรรค

9. พรรคประชาราษฎร์ มีนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ เป็นเลขาธิการพรรค นายธำรง ธนะเสนา และนายชัย ชิดชอบเป็นรองหัวหน้า จดทะเบียนพรรควันที่ 23 สิงหาคม 2525 ต่อมาได้ยุบเลิกพรรคเพราะหัวหน้าพรรคและสมาชิกบางคนไปเข้าร่วมพรรคกิจสังคมเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2526

10. พรรคแรงงานประชาธิปไตย จดทะเบียนพรรควันที่ 6 กันยายน 2525 มีนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นหัวหน้าพรรค นายยงยุทธ วัฒนวิกร เป็นเลขาธิการพรรค นายณรงค์ ตั้งเต็มทอง นายชาญ เทียนไชย เป็นรองหัวหน้าพรรค

11. พรรคเสรีนิยม จดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2525 มี ม.ร.ว. เสรณีพรหม กมลาสน์ เป็นหัวหน้าพรรค นายมารุต ชาญณรงค์ เป็นเลขาธิการพรรค และรองหัวหน้าพรรค

12. พรรคสหชาติ จดทะเบียนพรรควันที่ 25 มิถุนายน 2525 มี ดร.พัฒนา พัคนิธิ เป็นหัวหน้าพรรค นายนิพนธ์ ช่อชัยทิพย์ เป็นเลขาธิการ นายเอื้อ บุษปะเกศ นายพูลสวัสดิ์ กำลังงาน เป็นรองหัวหน้าพรรค

13. พรรคชาติประชาธิปไตย จดทะเบียนพรรควันที่ 9 สิงหาคม 2525 มี พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ เป็นหัวหน้าพรรค ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ เป็นเลขาธิการพรรคแต่ต่อมาได้ลาออกจากเลขาธิการ สมาชิกคนอื่น ๆ ได้แก่ นายอบ วสุรัตน์ นายปรีดา กรรณสูตร นายวงศ์ พลนิกร นายประโยชน์ เนื่องจำนงค์ นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์ นายวิชิต ศุขะวิริยะ นายไพฑูรย์ แก้วทอง นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ และ นายสุรพล อัครศิริโยธิน เป็นต้น

14. พรรคสยามประชาธิปไตย เป็นการรวบรวมนักการเมืองที่เป็น ส.ส.อิสระมาจดทะเบียนพรรคการเมือง โดยมีพ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์ จากจังหวัดอุทัยธานี เป็นหัวหน้าพรรค

15. พรรคประชาชนไทย มีนายทวี ไกรคุปต์ เป็นหัวหน้าพรรค

16. พรรคก้าวหน้า จดทะเบียน 22 มีนาคม 2526 มีนายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นหัวหน้าพรรค นายบุญเกิด หิรัญคำ เป็นเลขาธิการพรรค พ.อ.ธงชัย นิพิทสุขการ นายอนันต์ ฉายแสง นายสนิท จงสกุล นายแก้ว บัวสุวรรณ เป็นรองหัวหน้าพรรค

รัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ บริหารประเทศมาจนถึงต้นปี พ.ศ. 2526 ก็เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันทหารซึ่งมีตัวแทนเป็นวุฒิสมาชิกจำนวนมากเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กล่าวคือฝ่ายหนึ่งซึ่งมีพรรคประชากรไทย และวุฒิสมาชิกส่วนหนึ่ง ต้องการให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อยืดบดเฉพาะกาลซึ่งจะหมดอายุการใช้ใน 22 เมษายน 2526 ให้คงอยู่ต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง กับอีกฝ่ายหนึ่งที่ต้องการให้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 นี้สิ้นสุดลง ซึ่งจะเป็นผลทำให้ ส.ส. อิสระต้องเข้าสังกัดพรรคการเมืองฝ่ายนี้มีพรรคกิจสังคม ประชาธิปัตย์ เป็นแกนนำ ปรากฏว่าในการพิจารณาวาระที่สาม ฝ่ายที่ไม่ต้องการให้มีการแก้ไขขณะการออกเสียงลงมติพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ จึงประกาศยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งเร็วขึ้น คือก่อน 22 เมษายน 2526 ได้ 4 วัน เปิดโอกาสให้ผู้สมัครสามารถสมัครอิสระโดยไม่สังกัดพรรคได้

การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2526 พรรคการเมืองที่จดทะเบียนไว้ 16 พรรค ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง 14 พรรค และผู้สมัครอิสระจำนวน 417 คน พรรคที่ได้รับเลือกตั้งจำนวนมากมีอยู่ 3 พรรค คือ กิจสังคมชาติไทย และประชาธิปไตย และมีพรรคการเมือง 4 พรรค ไม่ได้รับการเลือกตั้งคือ พรรคพวงชนชาวไทย สหชาติพลังใหม่ และแรงงานประชาธิปไตย

ในการจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้งนั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ยังได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง โดยมีพรรคการเมืองเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล นอกจากกลุ่มของนายกรัฐมนตรีเองอีก 4 พรรค คือ พรรคประชาธิปไตย พรรคประชากรไทย พรรคกิจสังคม และพรรคชาติประชาธิปไตย รัฐบาลโดยการนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ บริหารแผ่นดินไปจนถึงต้นปี พ.ศ. 2529 ก็ได้มีประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง และประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใน 27 กรกฎาคม 2529

สาเหตุของการยุบสภาครั้งนี้ก็เกิดมาจากความแตกแยกภายในพรรคกิจสังคมซึ่งเป็นพรรคแกนนำจัดตั้งรัฐบาล กล่าวคือ กลุ่มของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้ฝืนมติพรรคไปลงมติกับพรรคฝ่ายค้าน ทำให้ร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวกับการขนส่งฉบับหนึ่งที่รัฐบาลเสนอไม่ผ่านความเห็นชอบของสภา จนสาเหตุของความแตกแยกภายในพรรคกิจสังคมดังกล่าวทำให้นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นำสมาชิกพรรคกิจสังคมกลุ่มหนึ่งออกมาตั้งพรรคใหม่ คือ พรรคสหประชาธิปไตย กลุ่มของนายบุญชู โรจนเสถียร รองหัวหน้า พรรคกิจสังคมก็แยกตัวออกมาตั้ง

พรรคกิจประชาคม กลุ่มของนายณรงค์ วงศ์วรรณ ก็แยกตัวออกจากพรรคกิจสังคมตั้งพรรครวมไทยขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ นายปรีดี พัฒนาธนาบุตรก็แยกตัวจากพรรคกิจสังคมเข้าร่วมพรรคเสรีนิยมอีกคนหนึ่ง

ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 จึงมีพรรคการเมืองก่อตั้งขึ้นใหม่อีกหลายพรรคดังนี้ คือ

1. **พรรคสหประชาธิปไตย** เป็นพรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่ม นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ จากพรรคกิจสังคม และกลุ่มของ นายโกศล ไกรฤกษ์ จากพรรคชาติไทย และ ส.ส. กลุ่มเดิมของพรรคสยามประชาธิปไตย โดย นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์เป็นหัวหน้าพรรค

2. **พรรคกิจประชาคม** มีนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นหัวหน้าพรรค นายศิระ ปัทมาคม เป็นเลขาธิการพรรค พรรคนี้จดทะเบียนเมื่อ 23 สิงหาคม 2525 เดิมคือ พรรคประชา-ราษฎร เมื่อ นายบุญชูเข้าไปร่วมจึงได้เปลี่ยนชื่อพรรค และคณะกรรมการบริหารพรรคใหม่ สมาชิกอื่น ๆ ได้แก่ นายดุรงค์ สิงห์โตทอง พล.ท.ชาญ ยังสุโชติ นายสันต์ อรุณทัย นายทวีป วรดิกล

3. **พรรครวมไทย** นอกจากกลุ่ม นายณรงค์ วงศ์วรรณ ที่แยกออกมาจากพรรคกิจสังคมแล้ว ยังร่วมด้วย ส.ส.กลุ่มของ นายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ ที่แยกตัวออกจากพรรคชาติไทยด้วย โดยนายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นหัวหน้าพรรค นายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ เป็นเลขาธิการพรรค

4. **พรรคราษฎร** ชื่อเดิมคือพรรคสหชาติ เปลี่ยนชื่อ และเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรค เมื่อกลุ่มนายทหารที่มีบทบาทในการปราบปรามกบฏวันที่ 8-9 กันยายน พ.ศ.. 2528 เข้ามาร่วมด้วยหลังจากที่เกษียณอายุราชการแล้ว โดยครั้งนี้ พล.อ. เทียนชัย ศิริสัมพันธ์ เป็นหัวหน้าพรรค พล. อ.มานะ รัตนโกเศศ เป็นเลขาธิการพรรค

5. **พรรคมวลชน** เป็นพรรคใหม่แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปัตย์ มี ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง เป็นหัวหน้าพรรคปัจจุบัน คนก่อนคือ นายสมศักดิ์ ภาคีโพธิ์

6. **พรรคเสรีนิยม** เป็นพรรคเดิม แต่เปลี่ยนผู้นำของพรรคใหม่ โดยนายปรีดา พัฒนาธนา-บุตร อดีต ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ที่แยกตัวออกมาจากพรรคกิจสังคมเป็นหัวหน้าพรรคสมาชิกคนสำคัญคนหนึ่ง คือ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ซึ่งแยกตัวออกมาจากพรรคชาติไทย

เพราะบทบัญญัติที่เคร่งครัดของรัฐธรรมนูญปี 2521 และ พ.ร.บ. พรรคการเมืองปี 2524 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางหลักการว่า ส.ส.ต้องเข้าสังกัดพรรค และการจัดตั้งพรรคต้องมีสมาชิกรวมแล้วไม่น้อยกว่า 5,000 คน ซึ่งมาจากทุกภาคของประเทศ ภาคละไม่น้อยกว่า 5 จังหวัด และจังหวัดหนึ่ง ๆ ต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 50 คนด้วยพรรคการเมืองที่ก่อตั้งใหม่ก่อนการเลือกตั้งปี 2529 มักใช้ "การเรียนรู้" หรือ การเข้าร่วมกับพรรคที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่ได้

รับความนิยมเท่าใดนัก แล้วเปลี่ยนชื่อพรรคเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรคใหม่ เพราะง่ายกว่าการจะออกประกาศเชิญชวนให้ประชาชนผู้สนใจการเมืองตามจังหวัด และภาคต่าง ๆ สมัครเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งต้องใช้เวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก

ในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 มีพรรคการเมืองสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งรวม 16 พรรค โดยส่วนใหญ่คือมีถึง 13 พรรค ที่สามารถส่งผู้สมัครได้เกินกว่า 200 คน และมีอยู่ 4 พรรคที่ไม่สามารถส่งผู้สมัครได้ตามเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้กล่าวคือ ต้องส่งเกินกึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส. ที่พึงมีได้ในการเลือกตั้งคือ 174 คน ได้แก่ พรรคประชาเสรี พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคประชาธิปไตย และพรรคเกษตรกร โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับพรรคทั้ง 4 ดังนี้คือ

1. พรรคประชาเสรี จัดทะเบียนพรรคเมื่อ 8 มกราคม 2525 มี นายวัฒนา เขียววิมล เป็นหัวหน้าพรรค นายสมศักดิ์ เศรษฐกร เป็นเลขาธิการพรรค

2. พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย จัดทะเบียนพรรคเมื่อ 16 กันยายน 2525 มี พ.อ. สมคิด ศรีสังคม เป็นหัวหน้าพรรค นายแคล้ว นรปติ เป็นเลขาธิการพรรค ต่อมานายแคล้วได้ลาออกไปอยู่พรรคกิจประชาคม

3. พรรคประชาธิปไตย จัดทะเบียนพรรคเมื่อ 20 เมษายน 2526 มี นายเกรียงศักดิ์ เกวานนท์ เป็นหัวหน้าพรรคแทน นายชุมพล มณีเนตร และ นายเชิดศักดิ์ มณีเนตร เป็นรองเลขาธิการพรรค เลขาธิการพรรคก่อนคือ พ.ต.อ. ทิพย์เจริญ ชูเวช

4. พรรคเกษตรกร จัดทะเบียนพรรคเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2527 มีนายสอาด หอมสุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค นายวิรัตน์ มีบุปผา เป็นเลขาธิการพรรค

ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้พรรคการเมืองทั้ง 4 พรรคนี้ต้องถูกยุบเลิกตามกฎหมายส่วนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครได้ครบเกณฑ์ทั้ง 16 พรรคนั้น พรรคที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุดคือ พรรคประชาธิปไตย 100 คน รองลงไปได้แก่ พรรคชาติไทย กิจสังคม และสหประชาธิปไตย ได้รับเลือกตั้ง 63, 51 และ 38 คน ตามลำดับ พรรคอื่นๆ นอกจากนี้ได้รับเลือกตั้งไม่ถึงพรรคละ 30 คน และมีอยู่ถึง 4 พรรคที่ได้รับเลือกตั้งพรรคละ 1 คน ส่วนพรรครักไทยไม่ได้รับเลือกตั้งเลย

พรรคการเมืองสำคัญ 4 พรรคคือ พรรคประชาธิปไตย ชาติไทย กิจสังคม และราษฎร ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล มีเสียง ส.ส. รวม 232 เสียง โดยยกให้ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง พรรคอื่น ๆ อีก 11 พรรค รวม ส.ส. 115 เสียง ร่วมกันเป็น "ฝ่ายค้านร่วม" ควบคุมการทำงานของรัฐบาลนี้

รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ชุดนี้ บริหารประเทศไปจนถึงประมาณเดือน เมษายน 2531 ก็เกิดปัญหาในการบริหารงานหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลเอง ซึ่งสามารถสรุปประเด็นปัญหาสำคัญต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ความขัดแย้งภายในพรรคประชาธิปไตย จากกรณีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2530 ทำให้พรรคนี้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่อย่างชัดเจน คือกลุ่มของ นายพิชัย รัตตกุล หัวหน้าพรรค และกลุ่มของ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ รองหัวหน้าพรรค ซึ่งรู้จักกันในนาม "กลุ่ม 10 มกรา" และกลุ่ม 10 มกราคมนี้เองได้ออกเสียงในสภาผู้แทนราษฎรคัดค้านกฎหมายของรัฐบาล แม้จะไม่สามารถทำให้รัฐบาลต้องพ่ายแพ้แต่ก็สั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างยิ่ง

2. "ฝ่ายค้านร่วม" พยายามเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีหลายครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้พุ่งเป้าหมายอภิปรายไม่ไว้วางใจไปที่ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีโดยตรง ทำให้ฝ่ายรัฐบาลทำการเจรจา (lobby) กับผู้ลงชื่อขอเปิดอภิปรายบางคนให้ถอนชื่อโดยมีผลประโยชน์ตอบแทน และสามารถเจรจาได้สำเร็จครั้งหนึ่ง ด้วยความช่วยเหลือจากนายทหารชั้นผู้ใหญ่บางคน แต่ฝ่ายค้านร่วมก็ยังพยายามขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในการประชุมสมัยต่อ ๆ มาอีก

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 และประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้ง 16 พรรค ส่วนใหญ่เป็นพรรคการเมืองเก่าจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา คือ

1. พรรคชาติไทย ครั้งนี้เปลี่ยนหัวหน้าพรรคเป็น พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2529 โดยคำอนุญาตของนายทะเบียนพรรคการเมือง ส่วน พล.ต.ประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคคนเดิม ได้เป็นประธานที่ปรึกษาพรรค เลขานุการพรรค คือ นายบรรหาร ศิลปอาชา คนเดิม พรรคนี้มีสมาชิกใหม่ซึ่งเป็นอดีต ส.ส. เข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีนักธุรกิจ นักอุตสาหกรรมให้การสนับสนุนจำนวนมากเช่นกัน และขณะเดียวกัน สมาชิกเดิมบางคนก็แยกตัวออกไปหลายคน เป็นต้นว่า พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์ ซึ่งนำพรรคสยามประชาธิปไตยเข้าร่วมหลังการเลือกตั้งปี 2526 ก็แยกตัวออกไปตั้งพรรคสหประชาธิปไตยก่อนการเลือกตั้งทั่วไป ปี 2529 นายทวี ไกรคุปต์ จากพรรคประชาไทย ก็แยกตัวไปเข้าร่วมกับพรรคกิจสังคมในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ก็มีสมาชิกแยกตัวออกไปร่วมกับพรรคอื่นในทำนองเดียวกันหลายคน

2. **พรรคกิจสังคม** ผู้นำคนสำคัญของพรรคยังเป็นชุดเดิมเหมือนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 แต่มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งบ้างเล็กน้อยคือ นายมนตรี พงษ์พานิชเป็นเลขาธิการพรรค พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา เป็นหัวหน้าพรรคแทน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งประกาศวางมือทางการเมืองตั้งแต่ 22 มกราคม 2529 เป็นต้นมา พรรคนี้ก็มีลักษณะความเปลี่ยนแปลงคล้ายกับพรรคชาติไทย กล่าวคือ มีทั้งสมาชิกลาออกจากพรรคและสมัครเข้าใหม่จำนวนหลายคน แต่ก็ยังนับว่าเป็นพรรคใหญ่พรรคหนึ่ง

3. **พรรคประชาธิปไตย** มีจำนวนอดีต ส.ส. น้อยลงเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนที่ได้รับเลือกตั้ง 100 คน เมื่อปี 2529 เมื่อ "กลุ่ม 10 มกรา" แยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายพิชัย รัตตกุล ยังดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค พ.ท.สนั่น ขจรประศาสน์ เป็นเลขาธิการพรรค แทนนายวีระ มุสิกพงศ์ ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคต่อจาก นายเล็ก นานา มาตั้งแต่วันที่ 8 พฤษภาคม 2529 อย่างไรก็ตาม พรรคประชาธิปไตยก็ยังมีชื่อเสียงดี เพราะความเป็นพรรคเก่าซึ่งผ่านการพัฒนาการมาหลายยุคสมัย

4. **พรรครวมไทย** ซึ่งจดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2526 และส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อปี 2529 ยังคงอยู่ภายใต้การนำของผู้บริหารชุดเดิม คือ นายณรงค์ วงศ์วรรณ และ นายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ และฐานเสียงของพรรคนี้ก็อยู่ในภาคเหนือและภาคอีสานบางจังหวัดเหมือนครั้งก่อน

5. **พรรคประชากรไทย** กลุ่มผู้นำพรรค และผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่ก็เป็นอดีต ส.ส. ของพรรค และเป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มของ นายโกศล ไกรฤกษ์ ซึ่งย้ายออกจากพรรคกิจสังคม และลงสมัครในนามพรรคสหประชาธิปไตยในปี 2529 ได้เข้ามาร่วมกับพรรคนี้ด้วยในการเลือกตั้งครั้งนี้

6. **พรรคราษฎร** ก็เช่นเดียวกับพรรคประชากรไทย คือไม่มีการเปลี่ยนแปลงภายในพรรคมากนัก ส่วนใหญ่จะมีผู้สนใจสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคนี้เพิ่มมากขึ้น เช่น นายเชาวน์วัศ สุดลาภา อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายไพจิต ศรีวรขาน เป็นต้น

7. **พรรคปวงชนชาวไทย** เป็นพรรคที่มีการเปลี่ยนแปลงมากในการเลือกตั้งครั้งนี้กล่าวคือ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค แทน พล.ต.ระวี วันเพ็ญ ซึ่งส่งผลให้มือดี ส.ส. เข้าร่วมพรรคเพิ่มขึ้นหลายคน นอกจากนี้ก็มีนักการเมืองหน้าใหม่สมัครเข้ารับเลือกตั้งในนามพรรคปวงชนชาวไทยจำนวนมากด้วย

8. **พรรคกิจประชาคม** เป็นกลุ่มเดิม โดยการนำของ นายบุญชู โรจนเสถียร

9. **พรรคก้าวหน้า** เป็นกลุ่มเดิม โดยการนำของ นายอุทัย พิมพ์ใจชน

10. พรรคสหประชาชาติไทย หัวหน้าพรรคคนเดิมคือ พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์แต่อดีต ส.ส. ของพรรคกลุ่มหนึ่งนำโดย นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ได้แยกตัวออกไป และเข้าร่วมกับ พรรครวมไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคสหประชาชาติไทยจึงมีอดีต ส.ส. ลงสมัครรับเลือกตั้ง จำนวนน้อยลงในครั้งนี้

11. พรรคมวลชน พรรคนี้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2528 เป็นกลุ่มเดิมจากการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 หัวหน้าพรรคคือ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง

12. พรรคเสรีนิยม เป็นกลุ่มเดิมจากการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 ส่วนพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่และส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างน้อย

13. พรรคประชาชน แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปไตย โดยมี นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็นหัวหน้าพรรค นายวีระ มุสิกพงศ์ เป็นเลขาธิการพรรค กลุ่มสมาชิกคนสำคัญที่แยกตัวออกมาจากพรรคประชาธิปไตย ได้แก่ พล.อ.หาญ สีนานนท์ นายจาตุรนต์ ฉายแสง นายจตุรณ คชสีห์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา นายเด่น โต๊ะมีนา นายโอภาส รองเงิน

14. พรรคพลังธรรม เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่ม "รวมพลัง" ซึ่งก่อตัวสนับสนุน พล.ต.จำลอง ศรีเมือง จนสามารถได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อมี พ.ศ. 2528 พรรคนี้สามารถหาสมาชิกได้ครบเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้และยื่นจดทะเบียนพรรคก่อนหน้าก่อนเลือกตั้งไม่กี่วัน มีนโยบายในแนวทางใหม่คือ เน้นคุณภาพ ของ ส.ส. ว่าต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม และความสามารถ ไม่โกงกินบ้านเมือง

15. พรรคพลังสังคมประชาธิปไตย มีนายชัชวาลย์ ชมพูแดง เป็นผู้นำคนสำคัญของพรรค ซึ่งก่อตั้งพรรคใหม่หลังจากพรรคพลังใหม่ถูกยุบเลิกไปหลังจากการเลือกตั้งปี 2529

16. พรรคเกษตร-อุตสาหกรรม เป็นพรรคใหม่อีกพรรคหนึ่ง ผู้ก่อตั้งเป็นนักการเมืองเก่าได้แก่ นายอนันต์ บูรณวิเศษ นายอุบลศักดิ์ บัวหลวงงาม เป็นต้น

ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่าพรรคที่ได้รับเลือกตั้งจำนวนมากยังคงเป็นพรรคการเมืองใหญ่ 3 พรรคคือ ชาติไทย กิจสังคม และประชาธิปไตย ส่วนพรรคที่ไม่ได้รับเลือกตั้งเลยคือ พรรคเกษตร-อุตสาหกรรมไทย พรรคที่ส่งผู้สมัครเกินกว่า 200 คน มีอยู่ 13 พรรค และพรรคพลังธรรมส่งผู้สมัครมากที่สุดถึง 319 คน

ในการจัดตั้งรัฐบาลนั้น พรรคการเมืองใหญ่ทั้ง 3 พรรคดังกล่าวได้มอบความไว้วางใจให้กับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์อีกครั้ง แต่พลเอกเปรมฯ ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้ พรรคชาติไทยจึงรวมกับพรรคประชาธิปไตย กิจสังคม ราษฎร เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลและดึงเอาพรรคขนาดเล็ก 2 พรรคคือ มวลชน และสหประชาชาติไทยเข้าร่วมด้วย รวม

ส.ส.จำนวน 220 เสียง ส่วนพรรคอื่น ๆ ก็กลายเป็นฝ่ายค้าน และมีข้อที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ พรรคฝ่ายค้าน 4 พรรคคือ พรรคประชาชน รวมไทย ก้าวหน้าและกิจประชาคม ได้รวมตัวกันเป็นพรรคใหม่ ชื่อว่า "พรรคเอกภาพ" มีจำนวน ส.ส. รวมกัน 62 เสียง (อีก 9 เสียงของพรรคประชาชน โดยการนำของ พล.อ.หาญ สีนานนท์ ได้แยกออกไปร่วมกับพรรคชาติไทย) กลายเป็นพรรคที่มี ส.ส. มากที่สุดเป็นอันดับสองในรัฐสภาขณะนี้ ดังนั้นพรรคการเมืองที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในสภาขณะนี้ จึงมีอยู่ 14 พรรค คือ พรรคชาติไทย 96 เสียง กิจสังคม 54 เสียง ประชาธิปัตย์ 48 เสียง รวมไทย 35 เสียง

ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้สมัครที่พรรคต่างๆ ส่งและได้เป็น ส.ส. พ.ศ. 2531 จำแนกตามพรรคและภาค

พรรค	กทม.		กลาง		ใต้		เหนือ		อีสาน		รวม	
	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้
ชาติไทย	3	-	77	39	9	3	49	14	110	31	257	87
กิจสังคม	5	1	69	9	27	6	31	9	81	29	213	54
ประชาธิปไตย	26	5	17	4	37	16	38	6	92	17	210	48
รวมไทย	30	-	20	-	4	1	62	26	89	8	205	56
ประชากรไทย	37	20	52	8	16	-	21	3	81	-	207	31
ราษฎร	3	-	43	7	23	-	50	6	80	8	199	21
ประชาชน	37	-	61	2	39	11	18	-	101	6	256	19
ปวงชนชาวไทย	28	-	49	1	7	-	48	1	112	15	244	17
พลังธรรม	37	10	76	3	41	1	46	-	119	-	319	14
กิจประชาคม	37	-	60	2	18	2	35	2	66	3	216	9
ก้าวหน้า	2	-	71	4	20	3	39	-	101	1	233	8
สหประชาธิปไตย	37	-	40	1	16	-	44	2	77	2	214	5
มวลชน	9	-	75	4	4	-	38	-	122	3	238	5
เสรีนิยม	31	-	27	1	12	-	16	-	103	3	189	3
พลังสังคมฯ	18	-	56	-	19	-	19	-	83	1	195	1
เกษตรอุตสาหกรรม	37	-	34	-	18	-	50	-	87	-	214	1
รวม	377	37	827	82	306	43	604	69	1,492	126	606	357

ที่มา : รายงานวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย หน้า 83.

พัฒนาการพรรคการเมืองในประเทศไทย

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2534 รวมระยะเวลา 59 ปี ที่ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยคาดหวังว่าพรรคการเมืองจะเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะช่วยพัฒนาการเมืองแต่ปรากฏว่าพรรคการเมืองไม่อาจทำให้บรรลุผลสมดังเจตนาดังกล่าวไม่ทั้งนี้เพราะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

1. ปัญหาขององค์กรหรือโครงสร้างของพรรคการเมืองไทย
2. ปัญหาของผู้บริหารและสมาชิกพรรคการเมืองไทย
3. ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองนอกเหนือรัฐธรรมนูญ

ปัญหาขององค์กรหรือโครงสร้างของพรรคการเมืองไทย

ปัญหาด้านโครงสร้างของพรรคการเมืองไทย หรือองค์ประกอบของพรรคการเมืองไทย เป็นปัญหาขั้นพื้นฐานที่สำคัญของพรรคการเมืองไทย ได้แก่ นโยบายของพรรคการเมือง องค์การของพรรคการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง เงินอุดหนุนพรรคการเมือง

นโยบายของพรรคการเมืองไทยนั้น พรรคการเมืองยังขาดนโยบายหรือมีนโยบายที่ชัดเจนอันสืบเนื่องมาจากปัญหาโครงสร้างของพรรคที่อิงตัวบุคคลมากกว่านโยบาย ซึ่งพรรคการเมืองไทยมักจะถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนบุคคล หรือกลุ่มอำนาจมากกว่าอิงประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ เพราะกลุ่มผลประโยชน์ของไทยนั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นตัวแทนของคนส่วนมาก เช่น ชาวนา ชาวไร่ กรรมกร มีแต่กลุ่มผลประโยชน์ของนักธุรกิจ และนักธุรกิจเองก็ต้องการโยงใย กับพรรคการเมืองด้วย เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือพรรคชาติไทย นโยบายของพรรคจึงไม่ได้เกิดจากตั้งนั้นนโยบายของ พรรคจึงเป็นเพียงผลผลิตสำเร็จรูปของผู้นำพรรค ซึ่งมีได้สะท้อนมาจากข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์แต่อย่างใด จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าพรรคการเมืองส่วนใหญ่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เด่นชัดเป็นของตนเอง ที่จะดึงดูดความสนใจของประชาชน และเป็นนโยบายที่ชัดเจนในระดับที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ กล่าวคือนโยบายพรรคมักเป็นนโยบายที่เขียนอย่างกว้างๆที่ยังขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรม

นอกจากนี้แล้วตัวนักการเมืองก็ไม่ได้ใช้นโยบายทางการเมืองของพรรคการเมืองเป็นเครื่องตัดสินใจในการเข้าสู่พรรคการเมืองนั้น ๆ นักการเมืองเองมีจุดมุ่งหมายในการเลือกพรรคที่มีโอกาสได้รับชัยชนะและมีโอกาสในการจัดตั้งรัฐบาล เพราะฉะนั้นนโยบายของพรรคการเมืองไทย จึงมีความสำคัญน้อยมาก และในแง่ของตัวประชาชนก็ไม่สามารถแยกนโยบายของพรรคการเมือง เพราะวาทะนโยบายของพรรคการเมืองไทย มีความคล้ายคลึงกันหมด พรรคการเมืองที่เป็นพรรคเก่าแก่ จะเป็นตัวต้นแบบของนโยบายของพรรคการเมืองที่แตกตัวออกไป มีความ

แตกต่างกันเล็กน้อยในหลักการ ที่ไม่มีความสำคัญเหมือนแบบอย่างพรรคการเมือง ในต่างประเทศ ที่จะมโนโยบายที่แบ่งแยกกันโดยเด็ดขาด

ปัญหาอันเนื่องมาจาก สมาชิกขาดอุดมการณ์ของพรรคและนักการเมือง อุดมการณ์เป็นระบบความคิดความเชื่อ ที่ทำหน้าที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมหรือชุมชนอุดมการณ์พรรค หรือนักการเมือง จึงเป็นเครื่องสะท้อนหรือแสดงออกเกี่ยวกับการยอมรับและการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกพรรคการเมือง ในการต่อสู้ทางการเมือง อุดมการณ์ถือว่าเป็นหลักการอันสูงสุด ที่บ่งชี้ถึงแนวทางของพรรคการเมือง ที่มีต่อสังคม และนำพาสังคมไปสู่สิ่งที่พึงปรารถนา เพราะฉะนั้นอุดมการณ์พรรค และหรือนักการเมือง จึงเป็นเครื่องมือที่จะวัดระดับการสนับสนุน หรือการยอมรับของประชาชนอย่างไรก็ตาม เนื่องจากอุดมการณ์เป็นผลผลิตของสังคม ดังนั้นปัจจัยด้านระบบสังคมเศรษฐกิจและการเมือง จึงมีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับลักษณะและทิศทางของอุดมการณ์ไม่ว่าจะเป็นของพรรคการเมือง นักการเมือง หรือประชาชนโดยทั่วไป

พรรคการเมืองไทยและนักการเมืองไทยส่วนใหญ่ ยังขาด หรือไม่มีความชัดเจนด้านอุดมการณ์ ทำให้ขาดการสร้างกลไกที่จะทำหน้าที่ถ่ายทอดหรือเผยแพร่อุดมการณ์อย่างต่อเนื่อง สิ่งที่นักการเมืองและหรือพรรคการเมืองไทยชอบเรียกว่าเป็นอุดมการณ์ ก็คือการมุ่งชนะเลือกตั้ง และมุ่งเป็นรัฐบาล แต่ผลของการชนะเลือกตั้งได้เป็นผู้แทนและรัฐบาลแล้ว จะเข้าไปทำอะไร เพื่อใคร และอย่างไรนั้น ล้วนแล้วแต่ยังขาดความแน่นอนชัดเจนทั้งในด้านจุดยืนและแนวทางกัน เป็นส่วนใหญ่ โดยทั่วไปนักการเมืองและพรรคการเมืองทั้งหลายมักจะพูดกว้างๆ ว่า อุดมการณ์ของตนก็คือ เพื่อประชาชนนั่นเอง

ปัญหาจากการจัดองค์กร พรรคการเมืองของไทยนั้น มีการจัดองค์กรแบบหลวมๆ จากรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง ส่วนรูปแบบขององค์การพรรค ในแง่การหาคะแนนนิยมนั้น ใช้สายใยของความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ดึงลงไปเป็นทอดจากผู้นำในเมืองหลวงสู่ผู้นำในท้องถิ่น และหัวคะแนนของผู้นำในท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง ลักษณะของหัวคะแนนเช่นนี้ดูสอดคล้องกับสภาพของสังคมที่ยึดถือตัวบุคคลมากกว่าอุดมการณ์ ดังนั้นระบบหัวคะแนนจึงมีลักษณะสาขาพรรคแบบชั่วคราว ที่มีการระดมคน มีการจัดตั้งเฉพาะในเขตเลือกตั้ง การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางนั้น ทำให้พรรคการเมืองไทย ไม่มีสาขาพรรคเหมือนพรรคการเมืองในประเทศอังกฤษ พรรคจึงไม่เป็นพรรคในรูปพรรคมวลชน (mass party) ส่วนพรรคการเมืองไทยนั้น มีพรรคประชาธิปไตยพรรคเดียว ที่มีสาขาพรรคมากมายถึง 102 สาขา แต่สำหรับพรรคการเมืองอื่นๆ การจัดสาขาพรรคนั้น เพิ่งจะมีการเริ่มต้น ทำให้ระบบการเมืองไทยถูกทหารสามารถเข้าแทรกแซงได้ง่ายเมื่อรัฐบาลอ่อนแอ นอกจากนี้ แล้ว การที่พรรคการเมืองไทย มีการจัดองค์กรของพรรคแบบหลวมๆ ปัญหาที่ติดตามมากก็คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขาดระเบียบวินัย มี

พฤติกรรมทางการเมืองเช่น อยู่ในพรรคการเมืองฝ่ายค้านแต่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล กรณีของพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ปัญหาเงินอุดหนุนพรรคการเมือง พรรคการเมืองไทยนั้นมีปัญหาด้านการบริหารการเงิน พรรคการเมืองจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการบริหารงานพรรค และต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากมายมหาศาลในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง จึงเป็นเหตุให้บุคคลที่จะมาเป็นหัวหน้าพรรค จะต้องเป็นบุคคลผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือมีฐานอำนาจทางการเงินของนักธุรกิจเข้ามาสนับสนุน จึงเป็นเหตุให้นักธุรกิจเข้าสู่ระบบการเมือง

ในปี 2522 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นนักธุรกิจเป็นจำนวน 118 คน
 ในปี 2526 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นนักธุรกิจเป็นจำนวน 128 คน
 ในปี 2528 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นนักธุรกิจเป็นจำนวน 134 คน
 ในปี 2531 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นนักธุรกิจเป็นจำนวน 132 คน
 การที่นักธุรกิจเข้าสู่ระบบการเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดการเรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนกลับคืนมาภายหลังที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ตำแหน่งในทางการเมือง

ปัญหาของผู้บริหารและสมาชิกพรรคการเมืองไทย

ปัญหาผู้บริหารพรรคการเมืองไทย

โดยที่พรรคการเมืองไทยมักจะถูกตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนอำนาจของบุคคลหรือคณะบุคคลโดยถือความชอบพอส่วนตัวของผู้นำที่มีอำนาจและมีอิทธิพลผู้ตามจะยึดถือผู้นำเป็นศูนย์กลางในการรวมตัวเป็นพรรคการเมือง เมื่อผู้นำแตกแยก พรรคจึงสลายตัวตามไปด้วย กรณีของพรรคเสรีนิยมคศิลา พรรคสหประชาธิปไตย พรรคชาติไทย พรรคสามัคคีธรรม ฯลฯ และเมื่อนำเหล่านั้นไปตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ ก็จะมีผู้ตามไปเป็นสมาชิกพรรคในลักษณะดังกล่าวและเป็นพรรคที่มีโครงสร้างไม่มั่นคง และจะทำให้มีจำนวนพรรคมากขึ้นตามไปด้วย

นอกจากนี้ ผู้นำพรรคการเมืองบางคนมักจะมาจากการรวมกลุ่มนักการเมืองซึ่งคลุกคลีอยู่ในวงการเมืองจำนวนน้อยซึ่งไม่มีฐานการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ หรือประชาชน ส่วนใหญ่มักจะมาจากกลุ่มข้าราชการที่มีอิทธิพล แม้ว่าจะใช้ชื่อว่าพรรคกรรมกร พรรคชาวนา แต่ก็มิได้มีกลุ่มผลประโยชน์ชาวนา หรือกรรมกรให้การสนับสนุนแต่อย่างใด พรรคการเมืองเหล่านี้จึงตั้งขึ้นมาอย่างไร้ฐานสนับสนุนจากประชาชน อันเป็นเหตุให้สลายตัวไปในเวลาต่อมา

ปัญหาของสมาชิกพรรคการเมืองไทย

สมาชิกของพรรคการเมืองมุ่งที่จะหาผลประโยชน์จากพรรคการเมืองมากกว่าที่จะตั้งใจจริงในการเข้าไปเป็นผู้ปกครองที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของประชาชน เช่น ในการหาเสียงเลือกตั้ง สมาชิกมักจะสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีชื่อเสียงและเป็นพรรคที่มีเงินทุนอุดหนุนตน แต่การหาคะแนนนิยมก็ยังใช้คุณสมบัติและความสามารถส่วนตัวของผู้สมัครเป็นสำคัญมากกว่านโยบายพรรค ตัวอย่างเช่น พรรคประชากรไทย พรรคพลังธรรม เพราะพรรคการเมืองไม่สร้างความศรัทธาในหมู่ประชาชนเหมือนกับตัวบุคคลผู้มีอำนาจ

ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองนอกเหนือรัฐธรรมนูญการปฏิวัติและรัฐประหาร

โดยที่ประเทศไทยนั้นมักมีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้งเป็นเหตุให้พรรคการเมืองต้องสลายตัวตามไปพร้อมกับการยกเลิกรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมือง และการที่ไม่มีพรรคการเมืองนั้นทำให้การทำกิจกรรมทางการเมืองต้องหยุดชะงักลง ทำให้ระบบพรรคการเมืองมิได้มีการพัฒนาต่อเนื่อง

หากพิจารณาประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปี พ.ศ. 2534 จะเห็นว่ามีการปฏิวัติรัฐประหารเป็นจำนวน 17 ครั้ง การปฏิวัติรัฐประหารแต่ละครั้งส่งผลในพรรคการเมืองจะต้องหยุดการดำเนินงานเป็นช่วงๆ ทำให้พรรคการเมืองดำเนินงานแบบไม่ต่อเนื่อง

การรัฐประหารของนักการทหารแต่ละครั้งนั้น เมื่อคณะผู้ก่อการรัฐประหารสำเร็จสิ่งที่จะลงมือกระทำเป็นสิ่งแรกคือการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกพรรคการเมือง และบางครั้งถือโอกาสทำลายล้างนักการเมืองไปในตัวด้วย ช่วงที่ประเทศไทยตกอยู่ในยุคมีอมมอันยาวนานคือในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หลังจากการรัฐประหารในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 แล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ปกครองโดยกฎอัยการศึก ช่วงนั้นประเทศไทยไม่มีรัฐธรรมนูญ ไม่มีพรรคการเมืองเป็นเวลาถึง 11 ปี และช่วงต่อมานั้นเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ภายหลังกการรัฐประหารแล้วจะยุบเลิกพรรคการเมือง แต่ในการรัฐประหารครั้งล่าสุดคือ พ.ศ. 2534 นั้นไม่มีการยกเลิกพรรคการเมือง แต่ได้งดกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองทั้งหมด และกำจัดนักการเมืองออกจากเวทีทางการเมืองไทยกล่าวหาว่านักการเมืองคอร์รัปชันเป็นวิธีการกำจัดพรรคการเมืองวิธีการหนึ่ง

สรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนับเป็นบริบท (context) เฉพาะของการเมืองและพรรคการเมืองไทย ซึ่งนับว่ามีความหลากหลายในการก่อเกิด พัฒนา และเสื่อมไปตามกระแสการเมืองและสังคมไทย โดยที่พรรคความหวังใหม่ ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในภายหลัง ก็ตกอยู่ในกระแสดังกล่าว ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป.